

Хурматли муҳарририят. Биринчи ўзбек генерали Собир Раҳимов Улуг'Батан уруши жаҳонгоҳларидаги мисливиз ҳадримонслилар кўрсатиб, ўзбек миллатнинг обрўсими жаҳонга танинган сарикарда. Унинг жасоратга ўтирилган ҳаёт йўлини ёшларимиз учун катта көратдир. Илтинос, рўзномагиз саҳифаларида С. Раҳимовингиз ҳаёт йўли, у шигарор ётган жаҳонлаҳалари ёритилган, мақола чон этсангизлар.

Махмуд БОВОЕВ,
уруш ва меҳнат кексаси.

Ҳамсаҳримиз Собир Раҳимов атига 43 йил—қисса, лекин жуда сермазмиз умр кўрди. У 1922 йил Бонуда ҳарбий билм юртида ўйин бошлаганидан тоғи охирги нафасигача Ватан ҳимоячиси бўлиб ҳизмат қилиди, лейтенант, взвод командирлигидан генерал-майор, гвардиячича дивизия командири даражасигача кўтариди. Шунда ҳам бир эмас, ун дивизияни 1942 йил июндикан 395-шахтёлар дивизияси, 1944 йил ёзидан 47-гвардиячича дивизияси ва 1944 йил сентябрнинг бошидан 37-гвардиячича дивизияларни бошқарди. У ўзининг полкалари, дивизиялари билан бутун уруш давомида, ҳатто орқага чекиништаётган пайтада ҳам душманга қаъшатиб зарба берни, гала бақозониб келди.

Шахтёл дивизиясига командир этиб тайланганда уни армия кўмандони А. А. Гречко таъриклиди. Кубандаги жаҳонгар хизматлар учун полковник Собир Раҳимов 2-даражада Суворов ордени билан таъдирланди. Бу ордени олишга фақат саркардадар ҳақиқи бўлган, 1943 йил 19 марта Кизил Армия сафларида намуналини хизматлари, жаҳонларда кўрсатган жасорати ва қўшилниларни ўзининг мөхирлини билан бошқарганини учун Халиқ Комиссарлар Советининг ҳарори билан Собир Раҳимовга генерал-майор увонин берилди. У уруш даворида ўзбеклардан чиққан биринчи генерал сифатда тархимизинг олтина қатта ўрин олди.

...Улуг'Батан урушининг ёнг авжига чиққан бир пайтида генерал Собир Раҳимов бош штабнинг бир инйилк академиясига ўтишиб жаҳонтилади. Роппа-роса бир йилда ўн кун дегандага ўқишига муваффақиятни тамомлаб, назарий билимни ошириб, 1944 йил ёзидан иккичи дивизия камандирини таъниди.

Фронт кўшилнилар олдида Белоруссиянга батамон душмандан озод қилиш вазифаси турибди, — деди Раҳимовини кабул қилирсан фронт кўмандони, Совет Иттилоғи Маршали К. К. Рокоссовский. — Кейин Польшанин озод қилишига киришамиз. Ҳали жуда иш кўни. Сизнинг 47-гвардиячича дивизия камандир этиб тайландиди.

8-гвардиячича армия кўмандони генерал Василий Чуйков Собир Раҳимовни ўзини кутуб олди, дивизия турган жойдаги аҳвол билан таништириди, ўтмон-ботқоюн шартнинг жанг қилишига тўғри келишини айтди.

Бу ботқоюнлар орқали ҳарбий техника у ёқда турсин пиёда асарлариниң ҳам үтиши кийин эди. Армия кўмандонлигининг фикрини кандай қилиб бўлmasini

одамларни ва оғир тўпларни анашу ботқоюнлар олай ўтиб, душманга сезидирмасдан унинг орқасига жойлашиб қаъшатиб зарба бериш эди. Барча шу тўргида ўйларди. Шунда генерал Раҳимов ҳам ўз фикрини кўмандонга айтди.

Аскарларимизни чангига «минидрас», — деди у ва гапниг маъносини тушунтириди. Дивизия аскарлари ёғоч ва новдаларни ёғар, уларни чилирлар, хичинчлар билан чанг шаклида обёлларига боғладилар ва ботқоюнлардан бемалол ўтиб кета бошладилар. Корпос кўмандони П. И. Батов Раҳимовга бу ташаббуси миннадорчорлик билдири.

Энди тўпларни нима қилалими? — сўради генерал Батов.

* Ёдномалар

«Жонимдан ҳам ази...

— Тўпларга қанот боягаймиз, — деди Раҳимов. Моҳир кўмандони Батовга қараб туриб бундай деди:

— Отахон! (у Батовни ҳардом шундай астарди) Ватанимни ҳаддан ташцари қаттиқ севаман! Мен унинг ҳамма нарсадан, жонимдан ҳам азиз деб биламан...

Тезроқ душманни узил-кесил енгас, галаба қадаҳини кўттарсан дейман.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг душмандан батамон озод этиши вазифаси кўндалган бўлиб турарди.

1944 йил 23 июндан 29 августга «Багратион» деган шартиларнома билан Белоруссия операцияси

1-Болтигубий, 2-ва

1-Белоруссия фронтиларининг кўшилниларни армияларни таъниди.

«Багратион» деган шартиларнома билан 1-Болтигубий, 2-ва

1-Белоруссия фронтиларининг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

Генерал Раҳимов кечай қатнашчиларини ўзи дамлаган кўшилниларни олдида Белоруссиянинг кўшилниларни армияларни таъниди.

МАНКУРТ сәдәрда ланж бир кайфиятда уйғонди. Бундай оламга назар солса, Күш ша-шұза. Факт одамлар башқаेңдер бўлуб қолган. Бу-гун ҳам тушида уни оху обдон оёқлари остига олиб төпкилади. Кейин уста Абдул Холикни күрибди. Қўлида каттағи көлли, кувид юрганиш.

— Бар бир қочиб кутулолмайсан, — дермиш, — сени гиштга аллантириб пишираман да, ша-шұзинг буздирган маскиндигин пойдеворига тера-ман.

Манкурт тоҳаслигини тарқатиш учун кериши. Естисининг ёнида турган муздек сувдан хўлпиди.

— Нима буллатиб — у ҳовлиниб кириб кел-ган кенка ўғли Манкуртнадан. — Нега кий-чуб бўлалтибди шахарда?

— Киймат буллатиб — бидирлади Манкурт-ча. — Оломон газабон. Олдинда уста Тоза Насим, кадриятларини оёғ ости қылган, қадим обидаларни бузгандарни топиб, суд кила-миз шишишти.

— Э алоҳ, қасос они етиб келдими? Му-чча тез — аъзоди баданин титрок иогуди Ман-куртнинг.

— Йўқ, — аъзобанди Манкуртча, — ҳали ай-тишгани йўк.

— Кийин! — шиддат билан ўриндан турди Манкурт. — Одамлар кўнада ох үриб юрса биз уша ўтирамизни! Ҳали билан бирга бўли-шишим керак.

Ота-бала Манкурлар кўчага йўл олиши. Уғли киёлмада бошланганинг айтиб, жаварар, отаси эса ўз хабарлар билан банд эди...

Ийғирманни ийлар эди ўшанда. Успирин, азат Манкурт қўлига курол олиб, эски дунёга қарши кураш олиб борарди.

Бир куни қизиқлашкар қўмондан Маллаев уни кўриб қолди. Қўзлариде ўт қынаган, юрса ерини гурсилатдиган йигит.

— Саводин борми! — сўради Маллаев.

— Йўқ, — деди Манкурт, — ўқимаганман. Сал-пап эскича ҳарф танийман.

— Эскича ўқима, — шаҳда билан деди Мал-лаев, — янги дунёни киши учун курламиш! Сенга ўшаган ўқимаганлар учун. Так что, эскича ўқи-ган — янгича ҳалининг душмани. Сен мөн билан бўй! Саводсизлугини ҳам билинмайди.

Шу-шу Манкурт Маллаевнинг топширигин ба-жара бошлиди. У ҳар куни эски китобларни йи-ғиб келарди. Ҳар бирини кўрганди қўмондан-нинг қўзларни чиқиб кетарди.

— Аҳа, — деди кетар, — мана буниси ҳам кўлга туши, — кейин Манкуртга тушунирди, — бу китоб ҳалк душманларининг қўлланиши. Булар қанча кам бўлса, ҳали ўз душманлардан шунча тез халош бўлади.

Манкурт топширин олгач, отасини зидан ку-затди. «Нима ўқиётин экан? Сўзларни тушуниб бўлмас!» Этаба ҳандоқ гап бўйди! Ота ўқиётган нарсанни ўтиш тушумаса. Ҳа-ҳа, у эски дунё, мөн янги дунё. Мен голиб чиқишм ке-рак!

Хулласи, сўз, ота ўқиётган ёстидек китоб ҳам Маллаевнинг борди.

— «Шоҳнома»ни — қўзлари қинидан чиқиб кетаёди унинг, — биз ўшарни, бойларни йўқ қисига, отагн улар ҳақидаги китобни ўқиётдими!

Маллаевнинг сўзлари Манкуртга «сенинг кў-зинг қаёди эди» янгиги ёшигиди.

— Хатоминн тузатишга имкон беринг! — ил-тико қиоди у. — Отамнинг дўстлари ҳам бор. Улар биргина ҳафтада бир марта шоҳномонлик, бедиҳонлик, нахоявонлик қилишида.

— Кунин айт менга, — кистади Маллаев, — кураш авж оладиган ўшҳади. Ўзинга ўшаган шер юраларни тўлла. Айтганича, — деди у энгидаги қора чарми камзулини ёниб унга узатди. — Бу сенинг биринчи мукофотинг. Ўйлай-маник, юнчимизни окайсан.

Манкуртнинг оқибати тираб кетди. Муко-фот-еъл тузатишга имкон берди. Айтганинга үзмаси, — кунарни бордади. Отасининг улфатлари билан бирга олиб кетишди. Зарранча жони ачимади. Факт олиб кетиштаганди отаси ўқинида:

— Бу ишларинг очилиб қолса нима деган одам буласан! Ёл-юргоннинг қарғишига қолма. Умрим ахир халикимга энш улашиб ўтди. Сен нима киля-ялан, кўрнамак?

— Янги дунё учун қиляпмаган бу ишни! — Ман-куртнинг овозин темирдек союз жаранглади.

— Янги дунё! Қанака янги дунё бўлдими ил-му маъруға шак кетларса! Аҳир, алломалар яратган-ку ўша асрарларни! Ўйлаб гапиряпсанни, болам!

— Керакмас бигал — союзини тўнгиллайди. Манкурт. — Биз ўзимизнинг янги дунё адабиётимизни яратамиз.

— Тўтикуш! — хитоб қиоди отаси. — Тўтикуш бўлиб қолибсан. Лъянатлар бўлсин сенгай!

— Шудай қилинг илик мукофот олган Манкурт илк лъянатни ҳам олади...

...Оломон оле-шоузар ҳайқириб оғиз юрарди. Одамлар кенг майдонда этиб келиб, тўхтади.

— Мана шу ер! — кўни билан кўрсатди Тоза Насим, — шу ерда устозимиз, элининг кўнан мъемор Элтирикнинг қони тўйлган! У ўзи кур-ган кўтлуг бинорларнинг деворлари тагига ўзини ташлаб, ҳалон бўлганда.

— Оломон бир таърихи. — Кейин куралнига яратди.

— Курбон бир таърихи. — Кейин куралнига яратди.

ради. Ё тавба! Жон битдими тошларга! Аҳир, ўша ҳар куни тушида уни қувадиган оху-ку! Ё курдатнинг! Тўғри Манкуртнинг устига келяп-тими. У қўзларини чирт юмаб оли: ҳозир, ҳозир етиб келади тоёларни билан уни яничиб ташшайди!

Өдамлар махниб бўлганча мадрасасинги расо коматига тикилиб туршиарди. Оху эди қимирлас, Қўёу нурлари улинг шохларига — минора-ларга илашиб, ўндиради.

— Ҳаҳ, ҳар кинонор-а, — Ота Тарих исмли май-сафид сўзланди, қийик-а, кийик! Курган устинг жойи жаннатда бўлсиз.

— Ҳа, ҳар бир мадраса, ҳар бир маскид, ҳар бир минара — оху! Охудек ҳурқақ, охудек фай-зиб! Уларни курган усталининг кабор тутулганинг ўрни ҳоласи, ҳоласи! Кўллаб охуларнинг ўрни ҳоласи, ҳоласи!

— Оломон Тоза Насимга қўшилган ғуриллади:

— Ким? — Ота Тарих жавоб берсиз.

Ота Тарих соколига томаётган кўз ёшларини тиблади:

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-кунига оху-кунига — минораларга илашиб, ўндиради.

— Уша ҳарнинг оху-ку

